

Тема 2.

Основи методології державного регулювання економіки

Основні питання теми:

- 1. Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки.**
- 2. Основні форми впливу держави на соціально – економічний розвиток країни.**
- 3. Методи державного регулювання економіки**

1. Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки.

Методологія державного регулювання економіки - це підходи, принципи та логіка управління соціально-економічним розвитком країни.

Сучасні підходи до державного регулювання економіки:

- Ринковий механізм і державне регулювання економіки є діалектичною єдністю, атрибутом змішаної економіки.
- У стабільній економіці основним регулятором соціально-економічних процесів виступає ринковий механізм, а ДРЕ виконує допоміжну роль.
- Ринкове і державне регулювання економіки часто доповнюється функціонуванням інституту соціального партнерства

"Фіаско" (провали) державного регулювання обумовлено:

- неправильним застосуванням методів та інструментів ДРЕ (розміри податків, мита, кредитних ставок, квот, ліцензій тощо);
- можливістю помилок в прийнятті управлінських рішень через відсутність чи недостатність інформації;
- існуванням проблеми часових лагів - "ефекту запізнення" в процесі постановки цілей, прийняття рішень, виборі інструментів регулювання.
- перевищенням владних повноважень, використанням цього інструмента на користь вузького кола осіб (групи, клану, об'єднання тощо).

Основні принципи державного регулювання економіки:

- **наукової обґрунтованості** — врахування вимог об'єктивних економічних законів, реалій економічного, політичного і соціального життя суспільства, національних особливостей;
- **погодження інтересів** — державне регулювання економіки має бути механізмом погодження інтересів різних суб'єктів економіки: загальнодержавних, регіональних, групових (підприємців, робітників, споживачів, виробників тощо);

- **системності** обумовлений функціонуванням національної економіки як великої складної системи, що включає різні рівні й елементи.
- **цілеспрямованості** — державне регулювання має спрямовуватися на досягнення конкретних цілей;
- **пріоритетності** — виділення основних соціально-економічних проблем розвитку країни, на вирішенні яких державі належить зосередити свої зусилля (через обмеженість наявних державних ресурсів — фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних і т. ін.);

- **комплексності** — необхідність використання державою всього арсеналу засобів та інструментів, що є в її розпорядженні (правових, економічних, адміністративних, прямих, непрямих, неформальних тощо);
- **адаптації** — державне регулювання має ґрунтуватися на безперервному аналізі результатів оперативної оцінки й коригуванні впливу держави на соціально-економічні процеси залежно від внутрішніх чи зовнішніх умов розвитку країни;

- **мінімальної достатності:**

- держава повинна виконувати тільки ті функції, які не може забезпечити ринок;
- функції державного управління мають певним чином розподілятися - на вищих його рівнях належить вирішувати ті проблеми, які не можуть бути з'ясовані на нижчих;

- **ефективності:**

- організаційно-правове забезпечення ДРЕ
- економіко-організаційне забезпечення
- порівнянність витрат та результатів державного втручання в економіку.

Логіка ДРЕ характеризує послідовність заходів держави, необхідних для управління національною економікою:

- аналіз вихідного рівня розвитку національної економіки, її проблем та можливостей;**
- визначення цілей, пріоритетів і кінцевих результатів ДРЕ;**
- з'ясування способів досягнення поставлених завдань і створення відповідних правових, економічних, організаційно-управлінських механізмів;**
- формування необхідних ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних, трудових, інформаційних тощо);**
- передбачення ризиків і наслідків управлінських рішень.**

2. Основні форми впливу держави на соціально-економічний розвиток країни

Форми ДРЕ — це загальні напрямки регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні.

Бюджетно-податкове регулювання пов'язане з функціонуванням державних фінансів, формуванням державного бюджету та державними витратами і спрямоване на реалізацію цілей соціально-економічного розвитку країни.

Бюджетно— податкове регулювання

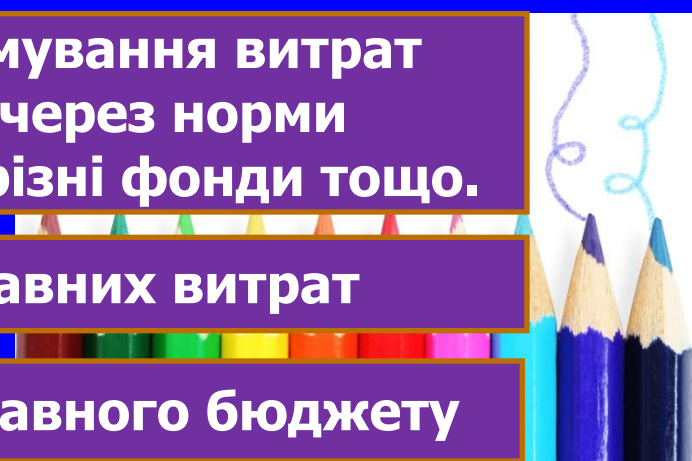
Визначення джерела надходження коштів у державну казну

Формування системи оподаткування, визначення об'єктів та рівня їх оподаткування

Регулювання процесу формування витрат господарських суб'єктів через норми амортизації, відрахування у різні фонди тощо.

Визначення статей державних витрат

Регулювання дефіциту державного бюджету

Кредитно-грошове регулювання — діяльність держави, спрямована на забезпечення економіки повноцінною і стабільною національною валютою та регулювання грошового обігу відповідно до потреб економіки.

Емісія грошей

Контроль за грошовим обігом та інфляцією

Встановлення розміру облікової ставки

Операції на відкритому ринку

Встановлення розмірів обов'язкових резервів

Регулювання діяльності комерційних банків

Валютне регулювання

Демонополізація економіки

**Роздержавлення,
приватизація**

**Макроекономічне
планування і
регулювання**

Формування системи економічних, екологічних та соціальних стандартів і нормування

Націоналізація

адміністративно-економічне регулювання

Ліцензування, квотування, контингентування

Регламентування зовнішньоекономічної діяльності

Встановлення фіксованих цін

Перерозподіл амортизаційних відрахувань

Списання кредитної та податкової заборгованості

Адміністративно-економічне регулювання передбачає заходи адміністративного та економічного характеру, спрямовані на створення умов для функціонування ринкової системи та реалізації соціальних цілей суспільства.

Цінове регулювання — вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних чи судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, його модернізації, посилення конкурентоздатності національної економіки, пом'якшення соціальної напруги тощо.

**Методи цінового
регулювання**

Нагляд за цінами

Непрямий вплив на ціни

**Державне втручання у процес
ціноутворення**

«Лідерство у цінах»

Прямий державний вплив на ціни

**Встановлення фіксованих пільгових цін і
тарифів**

3. Методи державного регулювання економіки

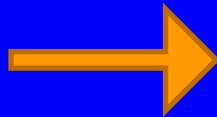
Методи ДРЕ — це сукупність способів, прийомів та засобів державного впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Методи ДРЕ:

- Прямі
- Непрямі
- Правові
- Економічні
- Адміністративні
- Імперативні
- Індикативні
- Неформальні
- Специфічні

**Прямі
методи
ДРЕ**

**Методи, за допомогою яких держава
безпосередньо втручається в
економічні процеси**

Інструменти прямого втручання

**Держконтракт і
держзамовлення**

Субсидії, субвенції, дотації

**Ліцензування, квотування,
контингентування**

Прямі витрати уряду

**Встановлення фінансових цін,
валютних курсів**

**Встановлення економічних,
соціальних, екологічних
стандартів**

Держконтракт укладається з державними підприємствами й фінансується з державного бюджету.

Держзамовлення застосовується для підприємств недержавної форми власності й зазвичай фінансується із власних джерел підприємства, а держава надає при цьому певні преференції (лат. — перевага, привілей) та пільги (в оподаткуванні, кредитуванні, гарантуванні ринку збуту тощо).

Субсидія — форма цільової фінансової або матеріальної допомоги держави окремим суб'єктам економіки (галузям, регіонам, фірмам, банкам, фізичним особам). Наприклад, житлові субсидії для населення.

Субвенція — форма грошової чи матеріальної допомоги, що надається державою в екстремальних ситуаціях (стихійне лихо, війна, економічні кризи тощо).

Дотація — різновид субсидій, а саме: асигнування, доплата із державного бюджету з метою збалансування бюджетів нижчих рівнів.

Ліцензування — видача державними органами дозволу на право займатися певним видом діяльності, у тому числі експортно-імпортними операціями тощо.

- **Квотування** — встановлення державою розмірів, частки у загальному виробництві, продажу, збуті, експорті чи імпорті.
- **Контингентування** — встановлення певних норм, обмеження певними умовами. "Наприклад, контингентована емісія, контингентовані товари, податки тощо.
- **Фіксовані ціни** на товари і тарифи на послуги — держава встановлює певний рівень цін на ті чи інші товари і тарифи на послуги.
- **Встановлення державних стандартів і нормативів** — визначення єдиних вимог, норм стосовно якості, хімічного складу, фізичних властивостей, ваги, розмірів, кількості тощо.

- **Економічні стандарти і нормативи** втілюють показники ефективності виробництва (наприклад, норми рентабельності, енерго-, праце-, матеріало- і взагалі ресурсомісткості продукції).
- **Соціальні стандарти** — офіційно встановлені державою нормативи у сфері соціальних відносин (мінімальна зарплата, мінімальна пенсія, рівень прожиткового мінімуму, тривалість робочого тижня, відпустки, умови праці тощо).

- **Правові методи ДРЕ** — система законів та законодавчих актів, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання (визначають правовий простір).
- **Непрямі методи ДРЕ** — сукупність опосередкованих засобів державного впливу на діяльність суб'єктів економіки (система правових та економічних методів).

Економічні методи ДРЕ пов'язані зі створенням державою фінансових чи матеріальних стимулів, здатних впливати на економічні інтереси суб'єктів господарювання й обумовлювати їхню поведінку.

Інструменти:

- Ставки податків
- Облікова ставка
- Митні тарифи
- Норми амортизації

Адміністративні (імперативні) методи базуються на використанні сили державної влади. Це заходи (засоби) заборони, дозволу або примусу.

Застосування адміністративних методів найбільш ефективне у таких сферах:

- . прямий контроль держави над монопольними ринками;**
- . охорона навколишнього середовища і здоров'я людей;**
- . соціальний захист населення**

- **Індикативні методи** (лат. — вказувати, орієнтувати) — це методи непрямого, опосередкованого впливу, що мають орієнтовний, рекомендаційний характер (наприклад, індикативні ціни).

Неформальним засобом державного впливу на економіку є переконання.

Держава використовує для його реалізації:

- публічні лекції,
- Рекламу в ЗМІ,
- публікації у періодичних виданнях,
- соціологічні дослідження й опитування.

Дякую за увагу!